

De schuerkens van Gangelt en Waldfeucht

Op naam van hertog Wenceslas en hertogin Johanna van Brabant (1355-1383) zijn twee varianten van het zogenaamde 'schuerken' bekend. Deze zijn van elkaar te onderscheiden aan de hand van de tekens tussen de spitsen van kerktorens op de voorzijde. De ene toont daar twee bloemetjes (W 402), de andere de letters MO (W 403).

Uit overgeleverde documenten is bekend dat het schuerken in twee emissies is geslagen. De eerste emissie is vermoedelijk vanaf september 1374 geslagen en in de loop van 1377 beëindigd,¹ de tweede startte in 1380 en is een jaar later gestopt (de rekening van muntmeester Chavre over de periode 1 juli 1375 tot en met 1 januari 1383 bevat de nodige details).² De Witte vermoedde dat W 403 de tweede emissie betrof, maar gaf daarvoor geen argumenten.³ Ghysens nam dit vermoeden over.⁴

Deze toeschrijvingen blijken bij nadere beschouwing niet houdbaar. Bepalend in dit verband zijn de navolgingen van de variant met MO uit de heerlijkheden Gangelt, Millen en Waldfeucht. Deze heerlijkheden waren oorspronkelijk eigendom van de heer van Heinsberg, die ze in 1363 verpandde aan hertog Eduard van Gelre. De Gelderse hertog verpandde de drie heerlijkheden in 1364 door aan zijn raad en steunpilaar Johan van Meurs.⁵ Uit Waldfeucht is een schuerken bekend met op de voorzijde:

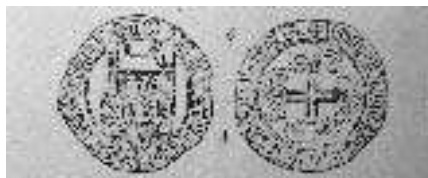
MO-nETA:nOV::ADEVOEChT en op de keerzijde: +IOHANES:DEHONS:SELLAER.⁶

In navolging van Chalon stelde Menadier dat muntheer Johan van Honselaer in een vete met Johan van Meurs Waldfeucht bemachtigde en

later doorverkocht aan Brabant.⁷ Johan van Meurs is volgens het necrologium van het Stift Xanten overleden op 28 april 1375.⁸ De verkoop aan Brabant moet hebben plaatsgehad voor 29 september 1377, zoals blijkt uit Leuvense stadsrekeningen.⁹ Het schuerken uit Waldfeucht moet dus uit de periode 1375-1377 dateren. Daarmee is al voldoende bewijs geleverd, dat de vigerende toeschrijving van beide Brabantse varianten niet correct is. De variant met MO betreft de eerste emissie van 1374-1377. De variant met de twee bloemetjes dateert waarschijnlijk uit de periode 1380-1381. Hier past een voorbehoud omdat vanaf december 1375 gesproken wordt over aanmunting op een lagere voet.¹⁰ Als deze verlichting inderdaad is doorgevoerd, kunnen de bloemetjes bedoeld zijn ter onderscheid. Hoe dit ook zij, duidelijk is dat de variant met MO uit de eerste periode dateert.

Dit type schuerken is ook nagevolgd in de heerlijkheid Gangelt, en wel op naam van Frederik van Meurs.¹¹ Hij had Gangelt geërfd van zijn oom Johan en verkocht op

JOS BENDERS

Brabant, Wenceslas en Johanna (1355-1383), schuerken (W 403).

Waldfeucht, Johan van Honselaer, schuerken (Menadier 73).

26 maart 1378 zijn rechten op de burcht van Millen en de stad en het kasteel van Gangelt aan de Brabantse hertog Wenceslas. Tevens deed hij afstand van zijn rechten op de stad Waldfeucht.¹² De Gangeltse navolging is dus een tweede bewijs dat het Brabantse origineel met MO in de periode 1374-1377 is geslagen.

Tenslotte is nog een intrigerende navolging uit Gangelt bekend: één op naam van Godfried III van Heinsberg (1361-1395). Van Heinsberg verpandde Gangelt al in 1363, waarna de plaats, zoals beschreven, achtereenvolgens werd bestuurd door Eduard van Gelre (1363-1364), Johan van Meurs (1364-1375) en Frederik van Meurs (1375-1378). Omdat het schuerken pas in 1374 in Brabant is ingevoerd, duidt de navolging op naam van Godfried van Heinsberg erop dat hij zich in de periode 1374 of later actief met de eigendomsverhoudingen heeft bemoeid. Het meest waarschijnlijk lijkt dat hij zich niet heeft neergelegd bij de verkoop van Gangelt aan Brabant. Diens Gangeltse schuerken is een materieel bewijs dat vraagt om nader historisch onderzoek. ■

NOTEN

1. A. UYTTEBROUCK *Le gouvernement du duché de Brabant au bas de moyen âge (1355-1430)* (Brussel 1975) 796; A. DE WITTE *Histoire monétaire des comtes de Louvain, ducs de Brabant et marquis du Saint Empire Romain I* (Antwerpen 1894) 140-142.
2. 'Algemeen Rijksarchief, Rekenkamer 2591' in: J. GHYSSENS *Choix de textes antérieurs à 1400 relatifs aux monnaies des Pays-Bas du Sud* (Louvain-la-Neuve 1997) 77-80.
3. A. DE WITTE op cit. 161.
4. J. GHYSSENS *Essai de classement chronologique des monnaies brabançonnnes depuis Godefroid 1er (1096-1140) jusqu'à la duchesse Jeanne (1355-1406)* (Brussel 1983) XXVII.
5. Veel van de oorspronkelijke documenten bevinden zich in Wenen. J. LAENEN *Les archives de l'Etat à Vienne au point de vue de l'histoire de Belgique* (Brussel 1924); F. QUICKE 'Documents concernant la politique des ducs de Brabant et de Bourgogne dans le duché de Limbourg et les terres d'Outre-Meuse pendant la seconde moitié du XIVe siècle (1364-1396)' *Bulletin de la Commission Royale d'Histoire* 93 (1929) 67-195.
6. R. CHALON 'Monnaies rares ou inédites' *Revue de la Numismatique Belge* 20 (1864) 218; plaat 13,6 uit de collectie van de hertog van Arenberg.
7. J. MENADIER *Die Aachener Münzen. Münzen, Urkunden und Akten* (Berlijn 1913) 136.
8. H. KEUSSEN *Urkundenbuch der Stadt Krefeld und der alten Grafschaft Mörs; Band I 799-1430* (Krefeld 1938) regist 708.
9. A. UYTTEBROUCK op cit. 804; F. QUICKE *Les Pays-Bas à la veille de la période bourguignonne 1356-1384* (Brussel 1947) 250-251.
10. A. UYTTEBROUCK op cit. 797.
11. J. MENADIER op cit. pp. 136-138, nrs. 71-72.
12. F. QUICKE (1929) op cit. 21-22 document VII.

(advertentie)

KUNSTZAAL VAN HEIJNINGEN

Nynke Schepers

Frank Letterie

Adri van Rooijen

NOORDEINDE 152 · DEN HAAG · Open: wo t/m zo 12.00-17.30 · Tel. 070-345 90 53 · www.kunstzaalvanheijningen.nl